

נו:

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

מסורת הש"ס

(א) (נעיל מ.) (ב) (מכאן עד אחר ד"ה הא קמ"ל וכו' ש"ך לעמוד א.) (ג) (רש"י מחז"ל.) (ד) (ע"כ ש"ך לעיל.) (ה) (ר"ס מ"ז.) (ו) (נ"ל ע"ה.) (ז) (נ"ל א"כ אחר פ' ר"ה היה קן פה של רש"י.)

הנהרות הב"ח

(א) (רש"י ד"ה הנהרות וכו' איתערך למתני וכן אשפות וכו' ר"ס א"כ השפחות וכו' דלגבי: (ב) (ח"ס ד"ה א"כ וכו' ולא ע"כ קא מחזקת תלמודא דקא: (ג) ר"ה לאפוקי למי ר"ה: (ד) בא"ד ר"ה תא: (ה) (ס) בא"ד כתיבין קן יומא אכתי הילך נחיר: (ו) בא"ד למקן המנהג הביא קמ"ל:

בשוק. אפי' בשוק שאין עומאמן ספק אלא עומאמן ודאית מדרבין שגורו על העובדי כוכבים שיהו כבין לכל דבריהן [נדה לז.]. **ואמרי לם טהור.** דמלו ולא עבדו מילתא דלא שכיחא הוא ולא גזר עליהו: **אבני השפחות.** דכיון דאלל ישראל גדלו ולא גזרו על יין בקטנות: **ארוקן ומדרסן.** הושוו בני השפחות לעבדים הנקחין מן השוק ולא אייני: **הניחא למאן דפני עמא.** איתערך למתני (א) בני השפחות משום רוקן ומדרסן לאשמועינן דטמא אלא למאן דתני טהור כיון דעבדים טהור כ"ש אבני השפחות דלגבי יין לא הושוו אהדי ואיסורי דין נסך לאו קאי עליהו למה ליה למיתנינהו בדדי הכי איבעי ליה למיתני עבדים שמו ולא עבדו רוקן וקא טהור בני השפחות שמו ולא עבדו יינם גדולים כו': **הא קמ"ל כו'.** ודאי לענין נסך ערבינהו ומיהו לאו לענין קטנים ולאפוקי מדרבין אלא לענין גדולים דקאמר עושין יין נסך ודוקא לא עבדו אלא מלו ועבדו לאו ולאפוקי כו': **אמר האי לאו חמרא.** בתמיה: **שקליה.** האי ישראל בריהמיה כלומר לא משפה ממנו: **איפליג עליה.** ולא היו אלאו בעיר להחיות עמו: **איקלע**

לעובדי כוכבים עליה רב הונא בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן נפקי שיפורי דרבא ושרו ונפקי שיפורי דרב הונא בר חיננא ור"ה בר ר"נ ואסרי אקלע

דאע"ג שצריך להטבילם ולמלוטם מלואם כדאמר (שמואל) (נחמן דף מה.) כשם שאי אהא מל בן איש בעל כרחו כך אי אהא מל עבד ע"כ מ"מ אימת רבו עליו ואינו מתגיייר בלב שלם אלא עובדי כוכבים שמלים וטובלים מלואם ולדעתם נשחקק שם עבודת כוכבים מפיסה מיד ומותר מנגען ביון מיד: **הרגמה אבני השפחות.** וא"ת אמאי לא נקוט תרגמה ארוקן ומדרסן ונקט מל ולא טבל דוקא אלא מל וטבל לא ולא קאי מיד איין נסך ויש לומר דניחא ליה לשנוי בשטות ראשונה: **הא קמ"ל עבדים דומיא דבני השפחות.** כהא דהכי הוה מלי למימר האי וכן כשאר וכן דעלמא מה עבדים גדולים עושין יין נסך אף בני השפחות גדולים עושין יין נסך אלא דניחא ליה לשנוי כפי פירוש שטות ראשונה: **לאפוקי מדרבין דאמר תינוק בן יומו.** השפחה חזין דלהאי ליטנא דאמרי לה טהור שמואל ליה ליה דרב דאמר תינוק בן יומו כו' דא"כ לא אחי' הא מתניתא כותיה אלא אית ליה לשמואל דתינוק בן יומו אינו עושה יין נסך ומותר אף בשפחה וה"ה קטנים שאין יודעים נטיב עבודת כוכבים וכן יומו לאו דוקא ועבדים גדולים אע"פ שמואל וטבלו לריכין להמתין י"ב חדש להשקיע שם עבודת כוכבים מפיסה ופסקו הלכות גדולות דלא כרב בתיוק בן יומו ור"ה נמי פסק בשמואל דבעינן שקיטן כדמפרש ריב"ל למילתיה ופסק אחת מלא ר"י כהוב (א) בחוספתא הלומדים לפני ר"ת שפסקו דהלכה כשמואל הואיל וסבר ריב"ל כותיה והלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכו' לגבי רב ושמואל שאין הלכה כמותם לגבי ר' יוחנן וגם כסדר מנאים ואמוראים כתיבת יד הרב הגדול ר' יוסף עוב פוסק הלכה כמותם בכל מקום וגם ר"ת הביא הרבה ראיות על זה וכולם נדחו ועוד פסק ר"ת כלישנא דאמר רוקן ומדרסן בשוק טהור דבשל כתיבת ה"ך אחר המיקל ולפי אותו הלשון פליג שמואל אדרב בתיוק בן יומו ועוד פירשו רש"ים והרי"ב בשם רש"י שכתבו בתשובה הגאונים כי בזמן הזה אין איסור הנאה במגע עובד כוכבים ביון כי עובדי כוכבים של עכשיו אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים וחשובין כאין יודעין נטיב עבודת כוכבים ומשפחה והווי להו כתינוק בן יומו ועל זה אנו סומכין לגבות יינות העובדי כוכבים בחובותינו ועל דבר זה שלח לו ר"י לר"ת (ו) הא חזי דמינן ומאכזרן ומאכזרן משמרי מגע עובד כוכבים ביון לעלמא אפילו כשע"ה דאחרי ר' שמואל פסק בשם "אביי רבינו שלמה דהעובדי כוכבים בזמן הזה אינן חשובים אלא כתינוק בן יומו ואחיה פוסק כתינוק בן יומו כשמואל דאית ליה דאיתו עושה יין נסך לאסור אף בשפחה והוסיף לו ר"ת כי התלמיד שכתב נבזה היה לפסוק וחס ושלום שלא עלה על לבו אלא ודאי ק"ל כרב באיסורי לגבי שמואל ותינוק בן יומו עושה יין נסך לאסור בשפחה ועובדי כוכבים בזמן הזה ודאי הם כתינוק בן יומו כפסק רבינו שלמה וגם אין הלכה כשמואל בעבדים שמואל ולא עבדו להנריך י"ב חדש להשקיע דהא ברייתא מפקא מיהו ללישנא דאמר טהור דק"ל כותיה כיון דק"ל כרב בהיה דתינוק וכן היה מנהג בני אשכנז שנוגעים העבדים ביון אחר שמואל וטבלו מיד ואין להקשות מריב"ל דמשמע דקאי כותיה דריב"ל לא קאי על דברי שמואל לפרש דבריו דהא איהו קשיש מיניה הוה ועיקר דבריו של ריב"ל נאמרו ביבמות פ' החולץ (דף מה.) גבי הלוקח עבד מן העובד כוכבים מגלגל עמו י"ב חדש ותלמודא קבעה הכא לפרשי מילתא דשמואל מיהו היה ר"י מקשה אף לפי זה הפסק שפסק רבינו שלמה כרב בתיוק בן יומו (ו) א"כ הי"ך נחיר מגע עובד כוכבים בהנאה מוטעם תינוק בן יומו מה ענין זה לזה והלא מה שאנו מחזירים בתיוק איסור הנאה היינו משום שאין בו אפי' כוונה מגע וא"כ עובדי כוכבים בזמן הזה שמכיונים למגע יאסרו אפילו בהנאה דהא ע"כ ק"ל שחמורה כוונה מגע אף בלא כוונה ניוסוק מהיכא דליכא כוונה כלל כדפרי' לעיל גבי רישא דלוליא לפירוש ר"ת וחזר ר"ת ואמר דודאי מתוך ההלכות לא מצינו ראיה פשוטה להמיר מגע עובד כוכבים ביון ואף לא סתם יינם בהנאה כי אם למוכרו ולאו עובד כוכבים עצמו כדאמר רב אשי לקמן (דף עו.) דמשקל דמי מהוה עובד כוכבים דנפשיה שרי מ"ט מיקלי' קליה או ימכרו לאותו עובד כוכבים לעובדי כוכבים כמו שהיה מוכרו לזורח עצמו והעיד ר"ת על רבינו מאיר אביו כי פעם נזדמן לו יין נסך והפסידו בידים ואעפ"כ לא רצה ר"ת לאסור הואיל ופסדו המנהג להמיר והנהגה לשרא שיהו שוגגים ולא יהו מודיעין ומ"מ למקן המנהג (ו) קמ"ל ראיה שדמה סתם מנגען למודד בקנה דאמרין ימכר משום דלא נחשוין לניסוק ואפילו אם נדמה למדוד ביד שרי לרבין דאמר ימכר ועד כאן לא אר' ר' נתן במדרו ביד אלא משום דגזר מדידה דיד אטו שכשנך דיד וחי קא משכנך אחי נסכו לעבודת כוכבים אלא בזמן הזה אפי' משכנך ליכא דאמר ואפי' ר' נתן מודה דשרי בהנאה וא"ת מצינו דגזר על ניסוק העובד כוכבים הוה ליה דבר שבמנין דאריך מנין אחר להמירו וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשפחה לא הוה מנסכים לעבודת כוכבים יש לתלות להמיר ור"ה לרב דאמרין פ"ב (לקמן סה.) דרבא שדר קורבנא לרב ששך ביום אידו אמר קום לי בגויה דלא פלג לעבודת כוכבים ואע"ג דגם משא ומתן ביום אידס היה דבר שבמנין ולא הוצרך מנין אחר להמירו להנכה דלא אולו ומודו כי ודאי מתחלה לא גזרו עליהם מיהו קשיא סתם יינם הי"ך נחיר בהנאה כיון שגזרו על סתם יינם משום נזותיהם והא גם עתה ש"ך זה העטעם וי"ל דמאי דגזרו קיים א"ת לאסור בהנאה יותר מפתח ושנסם דלמדי משום דלמדי לעבודת כוכבים אלא עתה שנטל יסוקו שאינם יודעים נטיב עבודת כוכבים דיו להיות כפתם ושנסם או כשישלי עובדי כוכבים לאסור בשפחה ולא בהנאה והמחמיר תנא עליו ברכה: **איקלע**

והא וכן קתני. דמשמע דהכי יש לאסור בבני שפחות (קטנים) כמו עבדים קטנים וא"ת ולישני דבי קתני וכן אנדולים דהכי הוה בני שפחות גדולים כמו עבדים גדולים וי"ל דמשמע ליה דקאי אטביליה בין אנדולים בין אקטנים ועוד דס"ל דמשום גדולים דהן יודעים נטיב עבודת כוכבים ומשפחה לא איתערך למיתני וכן: **אלא** א"ת טהור מאי איכא דמימר. וא"ת ואמאי לא משני דקאי וכן אדיוקא והכי קאמר בשוק טהור הא בנית טמא וי"ל דלא מתקבר ליה למימר דקאי וכן אדיוקא ואע"ג דגבי מל ולא טבל (ו) דקא מתרן תלמודא קאי אדיוקא מ"מ לא דמו דקא מיירי בברייתא מענין מילה וטבילה אלא בטמא בנית לא איירי כלל: **הא** קמשמע לן עבדים דומיא דבני שפחות. וא"ת אמאי דחקין לומר למ"ד טהור דקאי וכן אדיוקא לישני דקאי ודיוקא ומדרסן והכי קאמר וכן בעבדים טהור רוקן ומדרסן בשוק כמו בבני שפחות וי"ל דמשום הא לא איתערך למיתני וכן דפשיטא דליכא ליתטיב דרוקן ומדרסן טהור לא קאי אעבדים כמו אבני שפחות דא"כ אמאי תנא עבדים כלל אס לא לטהר רוקן ומדרסן בשוק כרב שני קטנים אף עושין יין נסך לא קאי אעבדים: **עד** שתשהקע תורה עבודת כוכבים ספיהם. אומר ר"י

דדוקא בעבדים אמרין עד שתשהקע דאע"ג שצריך להטבילם ולמלוטם מלואם כדאמר (שמואל) (נחמן דף מה.) כשם שאי אהא מל בן איש בעל כרחו כך אי אהא מל עבד ע"כ מ"מ אימת רבו עליו ואינו מתגיייר בלב שלם אלא עובדי כוכבים שמלים וטובלים מלואם ולדעתם נשחקק שם עבודת כוכבים מפיסה מיד ומותר מנגען ביון מיד: **הרגמה אבני השפחות.** וא"ת אמאי לא נקוט תרגמה ארוקן ומדרסן ונקט מל ולא טבל דוקא אלא מל וטבל לא ולא קאי מיד איין נסך ויש לומר דניחא ליה לשנוי בשטות ראשונה: **הא קמ"ל עבדים דומיא דבני השפחות.** כהא דהכי הוה מלי למימר האי וכן כשאר וכן דעלמא מה עבדים גדולים עושין יין נסך אף בני השפחות גדולים עושין יין נסך אלא דניחא ליה לשנוי כפי פירוש שטות ראשונה: **לאפוקי מדרבין דאמר תינוק בן יומו.** השפחה חזין דלהאי ליטנא דאמרי לה טהור שמואל ליה ליה דרב דאמר תינוק בן יומו כו' דא"כ לא אחי' הא מתניתא כותיה אלא אית ליה לשמואל דתינוק בן יומו אינו עושה יין נסך ומותר אף בשפחה וה"ה קטנים שאין יודעים נטיב עבודת כוכבים וכן יומו לאו דוקא ועבדים גדולים אע"פ שמואל וטבלו לריכין להמתין י"ב חדש להשקיע שם עבודת כוכבים מפיסה ופסקו הלכות גדולות דלא כרב בתיוק בן יומו ור"ה נמי פסק בשמואל דבעינן שקיטן כדמפרש ריב"ל למילתיה ופסק אחת מלא ר"י כהוב (א) בחוספתא הלומדים לפני ר"ת שפסקו דהלכה כשמואל הואיל וסבר ריב"ל כותיה והלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכו' לגבי רב ושמואל שאין הלכה כמותם לגבי ר' יוחנן וגם כסדר מנאים ואמוראים כתיבת יד הרב הגדול ר' יוסף עוב פוסק הלכה כמותם בכל מקום וגם ר"ת הביא הרבה ראיות על זה וכולם נדחו ועוד פסק ר"ת כלישנא דאמר רוקן ומדרסן בשוק טהור דבשל כתיבת ה"ך אחר המיקל ולפי אותו הלשון פליג שמואל אדרב בתיוק בן יומו ועוד פירשו רש"ים והרי"ב בשם רש"י שכתבו בתשובה הגאונים כי בזמן הזה אין איסור הנאה במגע עובד כוכבים ביון כי עובדי כוכבים של עכשיו אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים וחשובין כאין יודעין נטיב עבודת כוכבים ומשפחה והווי להו כתינוק בן יומו ועל זה אנו סומכין לגבות יינות העובדי כוכבים בחובותינו ועל דבר זה שלח לו ר"י לר"ת (ו) הא חזי דמינן ומאכזרן ומאכזרן משמרי מגע עובד כוכבים ביון לעלמא אפילו כשע"ה דאחרי ר' שמואל פסק בשם "אביי רבינו שלמה דהעובדי כוכבים בזמן הזה אינן חשובים אלא כתינוק בן יומו ואחיה פוסק כתינוק בן יומו כשמואל דאית ליה דאיתו עושה יין נסך לאסור אף בשפחה והוסיף לו ר"ת כי התלמיד שכתב נבזה היה לפסוק וחס ושלום שלא עלה על לבו אלא ודאי ק"ל כרב באיסורי לגבי שמואל ותינוק בן יומו עושה יין נסך לאסור בשפחה ועובדי כוכבים בזמן הזה ודאי הם כתינוק בן יומו כפסק רבינו שלמה וגם אין הלכה כשמואל בעבדים שמואל ולא עבדו להנריך י"ב חדש להשקיע דהא ברייתא מפקא מיהו ללישנא דאמר טהור דק"ל כותיה כיון דק"ל כרב בהיה דתינוק וכן היה מנהג בני אשכנז שנוגעים העבדים ביון אחר שמואל וטבלו מיד ואין להקשות מריב"ל דמשמע דקאי כותיה דריב"ל לא קאי על דברי שמואל לפרש דבריו דהא איהו קשיש מיניה הוה ועיקר דבריו של ריב"ל נאמרו ביבמות פ' החולץ (דף מה.) גבי הלוקח עבד מן העובד כוכבים מגלגל עמו י"ב חדש ותלמודא קבעה הכא לפרשי מילתא דשמואל מיהו היה ר"י מקשה אף לפי זה הפסק שפסק רבינו שלמה כרב בתיוק בן יומו (ו) א"כ הי"ך נחיר מגע עובד כוכבים בהנאה מוטעם תינוק בן יומו מה ענין זה לזה והלא מה שאנו מחזירים בתיוק איסור הנאה היינו משום שאין בו אפי' כוונה מגע וא"כ עובדי כוכבים בזמן הזה שמכיונים למגע יאסרו אפילו בהנאה דהא ע"כ ק"ל שחמורה כוונה מגע אף בלא כוונה ניוסוק מהיכא דליכא כוונה כלל כדפרי' לעיל גבי רישא דלוליא לפירוש ר"ת וחזר ר"ת ואמר דודאי מתוך ההלכות לא מצינו ראיה פשוטה להמיר מגע עובד כוכבים ביון ואף לא סתם יינם בהנאה כי אם למוכרו ולאו עובד כוכבים עצמו כדאמר רב אשי לקמן (דף עו.) דמשקל דמי מהוה עובד כוכבים דנפשיה שרי מ"ט מיקלי' קליה או ימכרו לאותו עובד כוכבים לעובדי כוכבים כמו שהיה מוכרו לזורח עצמו והעיד ר"ת על רבינו מאיר אביו כי פעם נזדמן לו יין נסך והפסידו בידים ואעפ"כ לא רצה ר"ת לאסור הואיל ופסדו המנהג להמיר והנהגה לשרא שיהו שוגגים ולא יהו מודיעין ומ"מ למקן המנהג (ו) קמ"ל ראיה שדמה סתם מנגען למודד בקנה דאמרין ימכר משום דלא נחשוין לניסוק ואפילו אם נדמה למדוד ביד שרי לרבין דאמר ימכר ועד כאן לא אר' ר' נתן במדרו ביד אלא משום דגזר מדידה דיד אטו שכשנך דיד וחי קא משכנך אחי נסכו לעבודת כוכבים אלא בזמן הזה אפי' משכנך ליכא דאמר ואפי' ר' נתן מודה דשרי בהנאה וא"ת מצינו דגזר על ניסוק העובד כוכבים הוה ליה דבר שבמנין דאריך מנין אחר להמירו וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשפחה לא הוה מנסכים לעבודת כוכבים יש לתלות להמיר ור"ה לרב דאמרין פ"ב (לקמן סה.) דרבא שדר קורבנא לרב ששך ביום אידו אמר קום לי בגויה דלא פלג לעבודת כוכבים ואע"ג דגם משא ומתן ביום אידס היה דבר שבמנין ולא הוצרך מנין אחר להמירו להנכה דלא אולו ומודו כי ודאי מתחלה לא גזרו עליהם מיהו קשיא סתם יינם הי"ך נחיר בהנאה כיון שגזרו על סתם יינם משום נזותיהם והא גם עתה ש"ך זה העטעם וי"ל דמאי דגזרו קיים א"ת לאסור בהנאה יותר מפתח ושנסם דלמדי משום דלמדי לעבודת כוכבים אלא עתה שנטל יסוקו שאינם יודעים נטיב עבודת כוכבים דיו להיות כפתם ושנסם או כשישלי עובדי כוכבים לאסור בשפחה ולא בהנאה והמחמיר תנא עליו ברכה: **איקלע**

